Žagarė Old Cemetery

In 2011, an excavation was conducted at the sewer and water main construction site on Švėtės Street in Žagarė (N Lithuania) Old Town. Six trenches (a total of 277 m²) were excavated in the discovered 16th-century cemetery (Fig. 1) and 38 inhumations (Fig. 3) uncovered. The majority of the burials contained grave goods: coins, bronze penannular (Fig. 2) and cast-sheet brooches, rings, crotals, earrings, and needles, iron knives, buckles, and loops, copper pins, bear claw amulets, spindle whorls, and enamel beads. Some of the individuals had been buried in coffins, from which the iron nails have survived.

Julius Kanarskas, Gintautas Zabiela, Žilvinas Čėsna

Kretingos senkapis

Kretingos senkapis (IP2463A) yra Kretingos miesto V dalyje, dešiniajame Akmenos upės krante, 200 m į V nuo Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčios, 400 m į P nuo Palangos–Šiaulių plento, abipus J. Basanavičiaus gatvės. Jo kaip archeologinės vertybės nustatyta teritorija apima 1,2 ha dydžio plotą, kurį beveik per pusę kerta P–Š kryptimi einanti 4,8–6,2 m pločio J. Basanavičiaus gatvė. Teritorijos V dalis, esanti tarp J. Šimkaus ir Kalno gatvių, užstatyta individualiais gyvenamaisiais namais (6 namai J. Basanavičiaus g. 51–61) su įvairiais ūkinės paskirties pastatais jiems priklausančioje namų valdų žemėje. Teritorijos R dalis, esanti tarp J. Basanavičiaus gatvės ir Akmenos upės, dirvonuoja, apaugusi paskirais medžiais (PR dalis). Jos PR pakraštyje yra Markapiais arba Maro kapais vadinama senkapio dalis, užimanti 0,11 ha dydžio plotą, saugoma kaip Kretingos kaimo senosios kapinės (L854). Tai dirvonuojantis Š–P kryptimi pailgas maždaug 30x20 m dydžio, 0,5–2 m aukščio keturkampis kalnelis į P per 1,5 m nuolaidėjančiu viršumi. Markapių centrinėje dalyje stovi 1928 m. pastatyta medinė koplytėlė (DV–3682). Markapiai iki 1961 m. (1 pav.) buvo apjuosti akmenine tvora, kurios likučiai dabar pastebimi jų Š, R ir dalinai P pusėse kaip iš žemės styrantys iki 70x40 cm dydžio akmenys. Į Š–ŠR nuo Markapių gruntinė J. Basanavičiaus gatvė išplatėja iki 13 m. Šio išplatėjimo R krašte pastatyta medinė skulptūra (autorius – A. Viluckis), vaizduojanti trimituojantį angelą, skirta paminėti pirmajai Kretingos bažnyčiai, pagal istorinę tradiciją pastatytai Markapiuose 1602 m.

2011 m. rugsėjo–spalio mėnesiais KU Kretingos senkapio dalyje, pakliūvančioje į re-



1 pav. Kretingos Markapiai 1936 m. rugpjūčio 5 d. V. Ramanausko nuotr.

Fig. 1. Kretinga's plague cemetery on 5 August 1936.



2 pav. Keturgubas kapas (iš kairės į dešinę – 44, 40, 39, 38) iš P. G. Zabielos nuotr.

Fig. 2. A quadruple burial (from left to right, burials 44, 40, 39, 38) as seen from the S.



3 pav. Kapo 58 įkapės. G. Zabielos nuotr.

Fig. 3. The grave goods from burial 58.

konstruojamas J. Basanavičiaus ir J. Šimkaus gatves, atliko archeologinius tyrimus. Jie šiame senkapyje vyksta jau antrą kartą. 2004 m. KM J. Basanavičiaus gatvėje Markapių rajone tiesiamų požeminių magistralinių inžinerinių tinklų trasų vietose ištyrė bendrą 86,3 m^2 plotą (9 perkasas), aptiko 4 kapus, kuriuose surado 14 palaidotų žmonių griaučius su negausiomis įkapėmis (kryželiais, sagomis, monetomis, peiliu – iš viso 53 dirbiniai), datuojamomis XVI–XVIII a. (*ATL 2004 metais*, Vilnius, 2006, p. 122–126). Be šių kapų, tada senkapio teritorijos ŠR dalyje, perkasoje 9, čia buvusioje erozinėje griovoje buvo aptikta XIX a. radinių: keramikos šukių, kaulinės peilio rankenos fragmentas ir ypač daug – 1225 vienetai – puodyninių koklių fragmentų. Pats Kretingos senkapis paminklų apsaugai žinomas nuo 1936 m. rugpjūčio 5 d., kai jį iš visų pusių nufotografavo V. Ramanauskas (1 pav.). 50x40 m dydžio Markapiai tuo metu buvo viso kaimo nuosavybė, perduota saugoti Kaziui Viluckiui. 1938 m. birželio 9 d. Ariogaloje gyvenantis Steponas Viluckas raštu kreipėsi į VDKM Priešistorinio skyriaus vedėją Joną Puziną, prašydamas, kad žemės sklype senka-

pyje būtų atliekami kasinėjimai, nes ten jis nori statyti mūrinį namą. 1938 m. rugsėjo 22 d. į vietą dviem dienom buvo komandiruotas muziejaus Priešistorinio skyriaus muziejininkas Pranas Kulikauskas minėtą vietą ištirti. 1938 m. rugsėjo 23 d. jis pasirašė išvadą, kad „leista statyti namus suardytoj vietoj. Kapeliai yra istorinių laikų. Aptverti ir nenaikinami" (VAK, *KPC*, f. 1, a. 1, nr. 18, p. 112a).

2011 m. Markapių teritorijos V krašte, ties tiesinamu J. Basanavičiaus gatvės posūkiu ištirtas bendras apie 350 m^2 dydžio nesuardytas plotas (perkasos 18, 20–23), kuriame aptikti 45 griautiniai XVI a. II pusės – XVIII a. pabaigos kapai (kapų numeracija tęstinė nuo 2004 m. – kapai 15–59) bei paskirų žmonių kaulų iš suardytų kapų. Mirusieji laidoti aukštielninki, ištiestoje padėtyje, 60–150 cm gylyje nuo žemės paviršiaus vienu – trimis horizontais, dažnai šeimyninėse kapavietėse, kuriose rasta nuo 2 iki 4 palaidotų asmenų (2 pav.). Mirusieji dažniausiai orientuoti galvomis į V, ankstyvesni kapai – į Š. Dalis mirusiųjų laidota karstuose, nuo kurių išliko geležinių vinių (kapai 18, 20, 21, 23–28, 30–31, 33, 37, 38, 43, 48, 49, 51, 53, 56 – iki 25 vienetų viename). Kartu su vinimis iš suardytų kapų jų surinkta 316. Įkapės negausios: žalvariniai kryželiai (kapai 20, 34, 35, 38, 40, 41, 44), juostiniai (kapai 28, 29 ir atsitiktinis) ir signetiniai žiedeliai (kapas 57 ir 2 atsitiktiniai), mažos apvalios segės (kapas 15 ir 2 atsitiktinės), žvangučio formos sagos (kapai 38, 40, 41, 44, 52), plokštelės (kapas 18), monetos (kapai 18, 23, 59), geleziniai peiliai (kapai 18, 58 ir 2 atsitiktiniai), sagtys (kapai 19, 58), piniginės apkalas (kapas 58) (3 pav.), neaiškūs dirbiniai (kapai 15, 18, 29), gintaro gabalėlis (kapas 40). Surinkta medžiaga leidžia teigti čia buvus Kretingos senąsias kapines. Jų chronologines ribas bent apytiksliai nurodo kapuose aptiktos monetos. Kape 18 rastas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo lietuviškas pusgrašis, kaldintas XVI a. 2 dešimtmetyje, kape 23 – Rusijos imperijos Pavlo I 1798 m. dviejų kapeikų moneta (monetų priklausomybę nustatė LNM numizmatas Eduardas Remecas). Naujosiose Kretingos kapinėse, esančiose kitapus Akmenos upės, arčiau bažnyčios, pradėta laidoti XIX a. pradžioje, kas iš esmės sutampa su vėlyviausių palaidojimų Markapiuose data. Matyt, nuo to laiko jose ir buvo masiškai nustota laidoti. Epidemijų metu mirusių žmonių palaidojimų tyrinėtoje vietoje neaptikta. Surinkta osteologinė medžiaga ištirta antropologiškai (tyrė Šarūnas Jatautis) ir po tyrimų su derama pagarba palaidota saugomos senkapio dalies ŠR krašte.

J. Šimkaus gatvėje tyrinėtame 119 m^2 plote kapų neaptikta, rasti tik pavieniai XX a. dirbiniai, neturintys archeologinės vertės. Šią gatvę iš saugomos senkapio teritorijos tikslinga išbraukti.

Kretingos senkapyje 2004 ir 2011 m. ištirtas bendras 1046 m^2 plotas (perkasos 10–26), iš kurių apie 416 m^2 buvo nesuardyta, likęs plotas jau buvo iki tyrinėjimų perkastas klojant įvairias požemines komunikacijas. Iš viso tyrimų metu surasti 59 kapai. 2011 m. tyrimų metu surinkti radiniai irgi perduoti KM.

Kretinga Old Cemetery

In 2011, KU conducted an excavation in a part of Kretinga old cemetery (city of Kretinga) lying under J. Basanavičiaus and J. Šimkaus Streets (Fig. 1), which were being reconstructed. In 2004, KM excavated nine trenches (a total of 86.3 m^2) in a part of this cemetery under J. Basanavičiaus Street, discovering 14

burials with few grave goods. In 2011, a total of about 350 m² of undisturbed ground was excavated at a bend being constructed in J. Basanavičiaus Street and 45 inhumations from the second half of the 16th – late 18th century were discovered. The individuals had been buried in an extended supine position at a depth of 60–150 cm from the ground's surface in one – three horizons, frequently in family plots, which contained 2–4 individuals (Fig. 2). The majority had been buried with their heads to the W, but in the earlier burials to the N. Some had been buried in coffins, from which the iron nails have survived. Few grave goods were found: bronze crosses, band and signet rings, small round brooches, crotal-shaped buttons, small metal plates, coins, iron knives, buckles, indeterminate artefacts, a wallet fitting (Fig. 3), and a piece of amber. The collected material allows the assertion to be made that Kretinga old cemetery existed here.

Birutė Lisauskaitė

Maišiagalos senkapis

2011 m. įvadų ir magistralinių tinklų vietose Maišiagalos miestelyje (Vilniaus r.), Vilniaus ir Šv. Antano gatvėse vykdyti žvalgomieji tyrimai. Šios gatvės įeina į Maišiagalos piliakalnio su gyvenviete (UK 24178) ir Maišiagalos buvusios dvaro sodybos fragmentų (UK 900) vizualinės apsaugos pozonį. Jose iškasti 36 skirtingo dydžio šurfai, kurių bendras plotas buvo 129 m², ir ištirtas vienas 21 m² dydžio tyrimų plotas.

KPD Vertinimo tarybai 2010 m. gruodžio 7 d. nusprendus nesuteikti valstybės apsaugos šių gatvių akmenų grindiniams, kas būtų apsaugoję bent menką dalį senojo Maišiagalos miesto urbanistinio ir archeologinio paveldo, joje toliau buvo vykdomas vandentvarkos projektas. Įvertinus 2010 m. archeologinių tyrimų rezultatus, statybos generalinio rangovo YIT „Kausta" geranoriška iniciatyva buvo pakoreguotas techninis projektas Vilniaus gatvės dalyje nuo sankryžos su Kiemelių gatve iki tilto per Dūkštos upę ir šioje gatvės dalyje įvadai nuo magistralinių tinklų buvo įrengiami uždaru būdu. Tam gatvės pakraščiuose prieduobėms buvo iškasti šurfai. Šv. Antano gatvėje įvadai buvo įrengiami atviru būdu ir didelėje gatvės dalyje XVIII–XIX a. akmenų grindiniai sunaikinti.

Neabejotinai Šv. Antano gatvė yra seniausia Maišiagalos miestelyje. Ji greičiausiai atsirado kartu su pirmosiomis miestiečių sodybomis ir buvo pagrindinė gatvė iki įrengiant Vilniaus gatvės trasą. Pirmiausia buvo apgyvendinta jos PR dalis – nuo Dūkštos upelės iki sankryžos su Trumpąja gatve. Šioje dalyje tirti šurfai 5–18, kuriuose rasta XVI a. pabaigos – XIX a. radinių. Šv. Antano gatvės trasa yra išlikusi, išskyrus jos PR galą. Pirmame jos raidos etape ji buvo tiesi bei priderinta prie reljefo. Jos senosios trasos grindinio liekanos rastos šurfe 17, kastame Vilniaus g. 24 sklype (1 pav.).

Atsiradus Vilniaus gatvei, ši Šv. Antano gatvės atkarpa, ėjusi iki Dūkštos upės, buvo panaikinta ir dar iki Dūkštos upės pakrantės sujungta su Vilniaus gatve, užpylus nuokalnės apačioje šlapią daubą. Tokiu būdu Šv. Antano gatvė neteko reikšmės ir liko šalutine miestelio gatve. Tai, kad ji yra buvusi pagrindine miestelio gatve iki pat XVIII a. pabaigos ar net XIX a. pradžios, patvirtina ir tas faktas, kad dabartinės Vilniaus gatvės trasoje, prieš dabartinės Maišiagalos bažnyčios šventorių iki